

Rasvaants ja lihatihane

Margus Ots, Riho Kinks

Alanud rasvatihase aastal heidame pisut valgust tema nime päritolule ja tähendustele teisteski keeltes. Nagu võib arvata, on rasvatihane nime saanud selle järgi, et talle meeldib rasva süüa. Hästi tuntud linnuna on tal palju rahvapäraseid nimetusi ja neistki paljud on rasvaga seotud, näiteks rasvaants, rasvajaak, rasvavana, rasvapoiss, rasvalind, rasvanäkk.

Rasvatihane on ilmselt väga vana nimetus. Juba 1660. aastal on Heinrich Göseken oma eesti keele õpikus kirjutanud, et saksakeelne *Meise* on eesti keeles tihane või rasva linnoken, mille all ta tõenäoliselt mõtles just rasvatihast. Filoloog ja linnunimetuste uurija Mart Mäger on selle põhjal oletanud, et tihaste ja teiste talvelindude toitumise komme ulatub väga kaugesse aega: juba mõisaorjad toitsid külmal ajal linde ja jagsid oma kasinat toidunatukest, ilma et nad lindudest kasu oleks oodanud. See näitavat tolle aja kõrget moraali ja head suhtumist lindudesse üldse. Kas see ka tegelikult nii oli, väärib lähemat uurimist. Kindlasti käisid tihased loomatapu käigus välja pandud loomanahkadelt rasva nokkimas ja said oma nime pigem selle järgi.

Üks rasvatihase lemmiksööke on juba aastasadu olnud rasv.

FOTO: ENNO VARBLANE

Eesti keel on üks väheseid, milles tihase ametlik nimetus on seotud rasvaga. Veel on teada näiteks rootsikeelne rasvahärg (*talgoxe*). Norras öeldakse tema kohta hoopis lihatihane (*kjøttmeis*). Rahvapärastes nimetustes on seotus rasvaga rohkem levinud, näiteks saksakeelne *Fettmeise* või läti *tauku zilīte*. Paljudes keeltes tähendab tema nimi lihtsalt suurt tihast (nt ladinna *Parus major*, inglise *Great Tit*, vene *большая синица*, läti *lielā zilīte*, leedu *didžioji zylė*), sest ta on tõesti suurim tihaseliiik. Saksa ja hollandi keeles on ta aga söetihane (*Kohlmeise*, *koolmees*) – ilmselt söetükki meenutava musta pea järgi. Ka prantsuse- ja hispaaniakeelne

nimetus viitavad seosele söega. Meie põhjanaabrid soomlased nimetavad rasvatihast aga talvetihaseks (*talitiainen*). Kuna ta tuleb talvel külmaga inimese juurde toitu otsima, on teda meilgi kutsutud talitihaseks, külmatihaseks ja külmavanaks. Rasvatihase laulule viitavad sellised rahvapärased nimetused nagu kikitiiits ja saeviilija. Nimetus „tihane“ ise tuleb samuti tema hääliitusest ning tihasesarnane nimetus nii tihaste kui ka lihtsalt väikeste lindude kohta on kasutusel teisteski läänemeresoome keeltes.

Rahvapärastest linnunimetustest saab põhjalikumalt lugeda Mart Mägeri raamatutest „Eesti linnunimetused“ ning „Linnud rahva keeles ja meeles“.

Ava oma aialinnupäevik!

1. märtsil algas „Suvised aialinnupäeviku“ kolmas hooaeg. Oma kodu või suvila aialinnupäeviku saab luua selleks mõeldud veebilehel www.eoy.ee/aed. Selle abil saab pidada oma aia liiginimekirja, teha märkmeid pesitsevate lindude käekäigu kohta ning kirja panna aias kohatud loomad, putukad, taimede õitsemisaja jm. Veebilehelt on võimalik jälgida kevade edenemist, vaadata aegade jooksvat statistikat, määramisabi jm. Hooaja lõpus võib igaüks välja trükkida oma aia aasta kokkuvõtte. Aialinnupäevikut saab täita oktoobri alguseni. Loe ka lk 4.

Piiritaja pesakastis.

FOTO: INGMAR MUUSIKUS

Rasvatihase isas- (vasakul) ja emaslinnul on enamasti lihtne vahet teha musta kõhutriibu järgi. Peab siiski arvestama, et selle laius võib isenditel üsna erinev olla.

FOTOD: UINU PÄÄL

toidab. Pojad lahkuvad pesast 16.–20. elupäeval. Osa rasvatihaseid pesitseb meil suve jooksul kaks korda, täiskurni võib leida mai algusest juuli lõpuni.

Suvel toitub rasvatihane peamiselt putukatest ja nende vastsetest, talvepolaastal on tema toiduks ka seemned; samuti nokib ta marju ja puuvilju ning kevadel pungi. Talvel on rasvatihane toidumajade kõige tavalisem külaline: inimese pakutavad päevalilleseemned ja rasv maitsevad talle eriti hästi.

Septembris ja oktoobris rändab Eestist läbi arvukalt põhja- ja idapoolseid rasvatihaseid. Talveks lahkub ka osa meie peamiselt noori rasvatihaseid lõuna ja lääne poole. Lahkujate hulgas on rohkem metsatihaseid, sest loodusaastikus on karmil talvel raske toitu leida. Asulates pesitsevad rasvatihased on tänu lisatoitmisele paiksemad. Talveks meile jäänud rasvatihased tegutsuvad salkadena ja liiguvad toitmiskohtade vahel ringi. Heade toitmiskohtade lähedusse jäävad tihased kogu talveks väiksemale alale paigale.

Rasvatihase keskmist vanust on raske hinnata, sest poegade suremus on suur: paljud pojad hukuvad juba mõne päeva jooksul pärast pesast lahkumist. Kui rasvatihane esimese talve vastu peab, elab ta tavaliselt umbes kolmeaastaseks, mõnikord ka kauem. Rõngastatud lindude taastleidude põhjal on teada, et Saksamaal elas üks rasvatihane vähemalt 15 aasta ja 5 kuu vanuseks. Rasvatihase suurimad vaenlased on röövlindudest raudkull ja värbkakk, pesi rüüstavad aga näiteks ka suur-kirjurähn, orav ja nugised.

Rasvatihase ja ka teiste tihaste ning rasvatihase aastal toimuva kohta leiab infot aadressilt www.eoy.ee/rasvatihane.

Rasvatihane – aasta lind 2016

Margus Ots

Eesti Ornitoloogiaühing valis 2016. aasta linnuks rasvatihase, ühe meie tuntuima ja levinuima linnu, kelle toimetamisi saab kõikjal aasta ringi jälgida. Rasvatihane on meie tihastest kõige suurem. Ta on kõigile tuntud musta pikitriibuga kollase kõhualuse ning musta pea ja suure valge põselaiu järgi. Ka rasvatihase laul on hästi tuntud, tema „sitsikleit-sitsikleit“ või „püksid-püksid“ on üks esimesi kevade märke, mida sulailmadega kuuleb juba jaanuaris.

Rasvatihane on laialt levinud Euroaasias, kuid pesitseb ka Loode-Aafrikas. Tema levila ulatub Portugalist ja Briti saartest Mongoolia ja Kirde-Hiinaani. Eestis on rasvatihane üldlevinud ja arvukas haudelind, läbirändaja ning talvitaja. Teda leidub ka metsastel väikesaartel ja laidudel. Rasvatihaseid pesitseb Eestis 300 000 – 400 000 paari ja ta on Eesti arvukaim talilind. Ta on ainus linnuliik, keda võib siin talvel olla üle miljoni isendi (hinnanguliselt 0,6–1,2 miljonit), ja neid on peaaegu sama palju kui kõiki teisi tihaseid kokku.

Rasvatihane pesitseb kõikvõimalikes puistutes – metsades, parkides ja aedades. Vaid puht-okasmetsad ei ole tema meeliselupaigaks, eelkõige seetõttu, et oksametsades leidub vähe pesit-

semiseks sobivaid õõnsusi. Juba veebruaris tegutsevad rasvatihased paaridena pesitsusterritooriumidel, käies aeg-ajalt lähedal asuvates toitmiskohtades. Pesa ehitab rasvatihane tavaliselt puuõõnsuse või pesakasti, aga tema pesa võib leida ka postkastist, aiapostist, sein- või räästatihimikust, ventilatsioonivast, tänavavalgusti konstruktsioonist, kauaks seisma jäänud sõidukist jm. Pesa kõrgus sõltub õõnsuse või pesakasti asukohast; enamasti paikneb pesa maast 1–5 m kõrgusel.

Pesamaterjalina kasutab rasvatihane sammalt, kuivi kõrsi ja lehti, sisevooderduseks karvu, jõhve, taimevilla ja sulgi. Rasvatihase täiskurnas on 6–13, mõnikord isegi 14–15 valget, hajusate roostepunaste täppidega muna. On leitud ka 18–19-munalisi kurnasid, kuid siis võib kahtlustada kahe emaslinnu munemist samasse pessa. Haudumine kestab 12–14 päeva ja haub vaid emaslind, keda isaslind kogu haudeperioodi jooksul

FOTO: MARKO MÄGI

FOTO: VAHUR POOPUU

Rasvatihase pesa koosneb peamiselt samblast ja kõrtest ning on ohtralt vooderdatud karvade ja sulgedega. Munad on pruunitäpilised. Rasvatihase pesa võib leida väga ootamatutest kohtadest (paremal). See lind oli grillile pugunud praakil kaane vahelt.

Sinitihane ja lasuurtihane

Margus Ots

Sinitihane sarnaneb pisut rasvatihasega, kuid on temast väiksem ja kollasel alapoolel puudub must pikitriip; selle asemel on tal keset rinda kitsas hallikas triip või laik. Tema kõige silmatorkavam tunnus on muidugi sinine pealagi, aga sinised on ka tiiva- ja sabasuled. Pesast lahkunud noorlindude pealagi on hallikaroheline. Sugupooled on sarnased, kuid emaslinnud on tuhmimad sinised.

Sinitihane on levinud peaaegu kogu Euroopas Portugalist ja Briti saartest Uuralite ja Lähis-Idas Iraanini. Eestis on sinitihane üldlevinud ja tavaline haudelind, läbirändaja ning talvitaja. Sinitihaseid pesitseb Eestis nii mandril kui ka saartel 100 000 – 150 000 paari. Sinitihase talviseks arvukuseks hinnatakse meil 200 000 – 400 000 isendit.

Sinitihane pesitseb leht- ja segametsades, parkides ning aedades. Pesa ehitab ta tavaliselt lehtpuu õõnsusse või pesakasti. Pesa kõrgus sõltub õõnsuse või pesakasti asukohast; enamasti paikneb pesa maast 1–5 m kõrgusel, aga pesi on leitud ka rohkem kui 10 m kõrgu-

selt. Nagu rasvatihanegi, kasutab sinitihane pesamaterjalina sammalt, kuivi kõrsi ja lehti ning karvu, sisevooderduseks karvu, jõhve ja sulgi. Sinitihase täiskurnas on 9–13 valget, punapruunide täppidega muna, mis on rasvatihase munadest pisut väiksemad. Täiskurni leitakse maikuu jooksul, hilisemad kurnad on pigem ebaõnnestunud pesitsejate järelkurnad. Haudumine kestab 12–15 päeva ja haub vaid emaslind. Pojad lahkuvad pesast 16.–20. elupäeval.

Sinitihase toiduks on peamiselt putukad ja teised väikesed selgrootud, talvepooaastal ka taimede seemned ja marjad. Septembris ja oktoobris rändab osa sinitihaseid Kesk- ja Lõuna-Euroopasse. Talveks meile jäänud sinitihased tegutsevad tihaste segasalkades sobivate toitumispaikade vahel ringi liikudes. Kui sinitihane esimese talve vastu peab, elab ta nagu rasvatihanegi tavaliselt vaid 2–3-aastaseks. Ka vaenlased on tal samad. Rõngastatud lindude taasleidude põhjal on teada, et Tšehhis elas üks sinitihane vähemalt 11 aasta ja 7 kuu vanuseks.

Sinitihasel on sinine nii pealagi kui ka tiivad ja saba.

FOTO: INDREH VENDELIN

Sinitihase idapoolne sugulane on lasuurtihane, kelle levila ulatub Venemaa lääneosast Mandžuuriani. Internetist leitavatel levikukaartidel kajastub enamasti vananenud info, mille järgi on lasuurtihase pesitsusalad ka Soomes ja Peipsi järve idakaldal. Tegelikult kulgeb lasuurtihase levila läänepiir Moskva vast idas, lääne pool on vaid väike isoleeritud populatsioon Valgevenes.

Eestis on linnuharulduste komisjoni andmetel lasuurtihast kohatud vaid seitse korda, viimati 1989. aastal. Ka Soomes on teada vähe leide, umbes 30. Põhjanaanabrite juures on lasuurtihaste paar teadaolevalt korra ka pesitسنud (1973. aastal) ning korra leiti ta koos sinitihasega pesitsemas segapaarina (1975. aastal).

Ehkki käsiraamatute järgi on lasuurtihane segiajamatu valge-sinise sulestikuga lind, pole tema määramine sugugi lihtne: näiteks leukistlik sinitihane ning sinitihase ja lasuurtihase hübriid näevad samuti lasuurtihase moodi välja. Lasuurtihase pealagi on alati valge, hübriidil tavaliselt aga hallikas. Lasuurtihase suhteliselt pika saba nurgad on laialt valged ja ka valge tiivavööt on väga lai. Siiski on lasuurtihase kindel määramine ja hübriidi välistamine sageli võimalik vaid fotode põhjal.

Kuigi lasuurtihane on väga paikne lind, sattudes oma levilast väljapoolle harva, on Soomes lasuurtihast sel talvel juba kolmel korral nähtud. Ka Eesti linnuhuvilistel tasub silmad lahti hoida – ehk satub see haruldane eksikülaline ka mõnele siinsele toidumajale.

Lasuurtihase määramisel on oluline vaadata ka saba servade ja nurkade värvust.

FOTO: PETRI PIETILÄINEN

Lasuurtihase levikukaart.

KAART: UKU PAAL

Suvised aialinnupäeviku 2015. a tulemused

Meelis Uustal

„Suvised aialinnupäeviku“ pikaajalist projekti alustas Eesti Ornitoloogiaühing 2014. aastal. Selle peamine eesmärk on koguda andmeid ja täiendada teadmisi meie aedades tegutsevate ja pesitsevate linnuliikide kohta. Oma aia päevikusse saab aga tähelepanekuid teha ka neljajalgsete, roomajate, putukate ja isegi taimede õitsemissaja kohta.

2015. aastal täideti 391 aialinnupäevikut ja projektist võttis osa 672 loodushuvilist. Sissekandeid sai eelmisel aastal teha kevade algusest sügise alguseni. Selle ajaga kogunes andmebaasi üle 19 200 liigikirje, millest 60% oli lindude kohta. Nii nagu esimesel hooajal oli seegi kord kõige rohkem osalejaid Harju- ja Tartumaalt ning kolmveerand osavõtnute aedades asusid külades ja väikeasulades.

Eestimaa aedades nähti ja kuuldi kokku 193 linnuliiki, mida on pisut rohkem kui esimesel aastal. Ühes aias pandi kirja keskmiselt 32 liiki, seejuures maa-aedades märksa rohkem (34,3) kui linnades (23,7). Kindlalt löödi seekord kõige liigirikkama aia rekord, mis eelmisel aastal oli 107 liiki. Üks Tartumaal asuv aed sai sel aastal kirja 134 liiki, Viljandimaal 127 ja Raplamaal 103.

Kõige sagedamini aias kohatud lind oli 2015. aastal rasvatihane, kes napsas esikoha linavästriku. Esikümne liigid

on kahe aastaga jäänud siiski peaaegu samaks.

2015. aasta kevad oli väga varajane – või vähemalt kevadise pööripäevani tundus nii. Soe ja lumeta märtsikuu meelitas paljud Euroopas talvitanud lähirändurid Eestisse varakult tagasi. Kaugrändurid saabusid ikka omal ajal ehk valdavalt aprilli keskpaigast alates. Suurima üllatuse valmistas väänkael, kelle mõnda isendit nähti mitmes kohas juba märtsi viimastel päevadel ja aprilli esimeses pooles.

2015. aastal pesitses päevikupidajate aedades üllatavalt palju linnuliike – 80. Kõige sagedasemad haudelinnud on endiselt kuldnokk, rasvatihane, linavästriku, must-kärbsenäpp ja suitsupääsuke. Võrreldes varasema aastaga olid uued kindlad pesitsejad näiteks musträhn, sõtkas ja tait. Keskmiselt pesitses ühes aias 4,3 linnuliiki, ühes Viljandimaa aias aga koguni 32 ja veel se itsmes aias üle 20 liigi. Kui esimene aialinnupäeviku aasta näitas, et nii liikide kui ka pesitsusjuhtude arv kasvas hüppeliselt alles aedades suurusega vähemalt 6000 m², siis eelmisel aastal oli murdepunkt millegipärast juba 3000 m² juures.

2015. a veebruari teise poole ja märtsi soe ilm meelitas paljud linnuliigid varakult pesa punuma. Kevade algusega ilm aga pöördus ning linnu-

Must-kärbsenäpp (fotol eespool isalind) on üks tavalisemaid aialinde: mõlemal aialinnupäeviku aastal oli ta pesitsussageduselt neljandal kohal.

FOTO: ENNO LEPAVITS/ROVALGUS.EE

kevad osutus keskmiseks või isegi pisut hiliseks. Kuigi luhtunud pesitsemisi oli üksjagu, ei mõjutanud kõle kevad siiski aialindude lennuvõimestunud poegade arvu.

Kuldnokkade varaseim pesakond lahkus pesakastist 23. mail ehk kümme päeva hiljem kui aasta varem, kuid keskmiselt toimus väljalend vaid kolm päeva hiljem (2. juunil). Hiliseim väljalend – alles 29. juunil – pandi kirja Pärnumaal. Keskmiselt lennuvõimestus eelmisel aastal kuldnokkadel 4,2 poega, mis on rohkem kui aasta varem. Rasvatihaste pojad väljusid eelmisel aastal pesast 13. mai ja 14. augusti vahel. Pesitsemine oli varasemast pisut hilisem. Enamasti lahkus esimene pesakond juuni teisel ja teine pesakond juuli teisel dekaadil. Keskmiselt oli tihastel 5,2 poega. Linavästriku esimesed pojad lahkusid juuni kahe esimese dekaadi jooksul, teine pesakond juba juuli esimesel poolel. Üks pesakond lahkus aga 2. augustil ja viimane alles 25. augustil. Keskmiselt lennuvõimestus linavästriku 3,3 poega. Must-kärbsenäpi pojad lahkusid pesast 10. juunist kuu lõpuni, vaid kahel korral oli väljalend juulis, hiliseim 20. juulil. Pesas oli neil keskmiselt 5,1 poega. Pöldvarblaste pesakond lahkus eelmisel aastal pesast keskmiselt 13. juunil, varaseim 13. mail ja

Enim kohatud suviste aialindude kohtamis- ja pesitsussagedus (% vaatluskohtadest), keskmine pesitsuste arv aias ning saabumisaeg aialinnuvaatlejate andmetel.

Liik	Kohtamis-sagedus	Pesitsus-sagedus	Pesitsusjuhtude arv	Saabumisaeg	
				Keskmine	Varaseim
Rasvatihane	91,5	42,8	1,4		
Linavästriku	91,1	41,0	1,3	13. aprill	11. märts
Metsvint	86,7	20,5	1,4	6. aprill	10. märts
Hallvares	81,6	9,5	1,1		
Kuldnokk	77,5	54,4	2,3	3. aprill	9. märts
Musträstas	77,1	22,3	1,3		
Rohevint	71,0	14,1	1,2		
Harakas	69,6	9,2	1		
Sinitihane	67,2	19,1	1,1		
Suitsupääsuke	63,8	25,1	2,7	7. mai	21. aprill
Punarind	62,8	8,5	1,1	13. aprill	21. märts
Ööbik	60,4	3,9	1,2	12. mai	30. aprill
Kägu	57,7			8. mai	25. aprill
Sookurg	57,7			2. aprill	8. märts
Pöldvarblane	56,0	23,3	2,1		
Kaelustuvi	53,6	7,8	1,2	8. aprill	9. märts
Must-kärbsenäpp	51,5	29,3	1,4	4. mai	19. aprill
Valge-toonekurg	47,4	5,7	1	11. aprill	26. märts
Piiritaja	45,1	14,5	1,9	21. mai	8. mai
Lepalind	37,5	8,5	1	6. mai	18. aprill

hiliseim 1. juulil. Aasta varem toimus neil väljalend augusti alguseni. Poegi lennuvõimestus põldvarblastel keskmiselt 3,8.

Aialinnupäevikuga on nüüd ühendatud ka varem eraldi toimunud kodukohta pääsukeste seire. Suitsupääsukeste pesitsus pandi kirja 71 majapidamises, kus oli kokku 191 pesitsemisjuhtu (keskmiselt 2,7 pesitsust aias). Kui varasematel aastatel lendasid varasemad pääsupojad pesast juuni keskel, siis nüüd märgati esimest väljalendu alles 27. juunil. Samuti oli septembrikuusse jäänud pesitsemisi tavapärasest märksa rohkem, koguni kuuendik kõikidest ülesmärgitud väljalendudest. Hiliseim pesakond lahkus 15. septembril. Kuigi suitsupääsukeste pesitsemine oli tavapärasest hilisem, oli nende pesitsusedukus viimase viie aasta suurim, keskmiselt 4,3 lennuvõimestunud poega pesa kohta. Suurim oli see näitaja kõige varasemates pesakondades juunis (5,4) ja väiksem kõige hilisemates septembris (3,9). Loomapidamine ega veekogude lähedus suitsupääsukeste pesitsusedukust ei mõjutanud.

Räästapääsukeste kohati pesitsemas 30 majapidamises, kus pandi kirja 69 pesitsusjuhtu. Keskmiselt oli neil pesa-

Suitsupääsukestel oli põhjust rõõmustada eduka suve üle.

FOTO: INGVAR MUUSIKUS

konnas 3,7 poega. Nii nagu suitsupääsuke võib ka räästapääsuke pesitseda suve jooksul kuni kolm korda. Poegade väljalend jäi neil eelmisel aastal ajavahemikku 20. juunist 5. septembrini.

Loomaliike kohati eelmisel aastal aedades kokku 44. Neist neli olid roomajad, kaheksa kahepaiksed ja ülejäänud 32 imetajad. Keskmiselt nähti aias 3,7 liiki loomi või nende tegevus-

jälgi. Kõige sagedamini läks kirja harilik kärnkonn, rohukonn, mutt ja orav, kuid ka näiteks karu ja punahirv.

Põhjalikumate kokkuvõtete ja statistikat eelmise aasta kohta vaata aialinnupäeviku veebilehelt www.eoy.ee/aed. Suur tänu kõigile osalejatele! Sel aastal saab päeviku avada juba alates 1. märtsist ning vaatlustulemusi kirja panna linnuvaatluspäevadeni 2. oktoobril.

Talvise aialinnuvaatluse tulemused

Aarne Tuule

29.–31. jaanuaril toimunud seitsmendal talvisel aialinnuvaatlusel osales 2799 linnusõpra 2000 paigast üle Eesti. 95% vaatlustest tehti aedades, ligi 5% parkides ja seitsmel juhul kalmistul. Kolmandat korda sai osaleda ka reedel, mil tehti 7% vaatlustest; põhiliseks vaatluspäevaks kujunes siiski tavapäraselt pühapäev (72%).

Kolme vaatluspäeva jooksul loeti kokku 58 297 lindu 64 liigist, mis on mitmes mõttes rekordiline tulemus: nähtud liikide arv oli seitsme aasta suurim, lindude suhteline arvukus aga enneolematult väike. Vaadeldud lindude keskmine arv vaatluskohas oli möödunud kuue aasta keskmisest 21% väiksem, kõige tüüpilisem lindude hulk vaatluskohas ehk mood kahanes aga lausa 26%. Tänavune kohtamissagedus oli möödunud kuue aasta keskmisega võrreldes väiksem rohkem kui pooltel linnuliikidel, isendite arv vaatluskohas jäi aga keskmisest allapoole kahel kolmandikul linnuliikidel.

Puukoristaja on üks tavalisemaid talviseid aialinde. Sel talvel oli ta kohtamissagedusel koguni neljandal kohal.

FOTO: KÜLLI KOLINA

Sellise suure languse põhjuseks võib pidada mitmenädalasele paksu lume ja krõbeda külma talveilmale järgnenud suurt sula, mis oli aialinnuvaatluse ajaks kestnud juba peaaegu nädala. Linnud külastavad toitmiskohti raske ilmaoludega rohkem ja pehme ilmaga vähem, loendustulemused kajastavad aga lindude arvukust just toitmiskohtades – linde toidetakse 93% vaatluskohades. Seetõttu ongi näilise linnupuud-

duse põhjuseks lindude võime inimeselt abi otsimata looduslike toiduvarudega hakkama saada. Kuigi valdav osa vaatlujatest andis teada, et sulailmadega külastas aedu tunduvalt vähem linde kui pakasega ja paljud olid seetõttu ka pisut pettunud, on see ometi positiivne märk sellest, et lindudel on säilinud võime iseseisvalt toituda ja soodsate olude korral ei sõltu nad lisatoitmisest.

Loe edasi lk 6 ➤

Musträstaad oli sel talvel keskmisest harvem näha. Fotol on emaslind.

Foto: KILVAR KESSLER

"PUHAS VITAMIIN!" II KOHT KONKURSIL LOODUSE AASTA FOTO 2014 KATEGORIAIS "LOOMAD TEGUTSEMAS".

Kõige arvukam linnuliik oli seitsmendat aastat järjest tänavune aasta lind rasvatihane, keda kohati 93% vaatluskohtades ja kes moodustas umbes veerandi lindude koguarvust. Konkurentsistust üldvõidust hoolimata oli ka rasvaantsude kohtamissagedus tavapärasest 2,5% väiksem ja igas vaatluskohas oli keskmiselt üks tihane tavapärasest vähem. Arvukuselt teise koha saavutas rohevint, kolmas oli põldvarblane. Kõige sagedamini kohatavad liigid olid sel talvel rasvatihane, sinitihane, hallvares, puukoristaja ja harakas. Selles arvestuses olid möödunud kuue aasta keskmisega võrreldes suurimad langejad leevike (–11%),

musträsta (–10%) ja rohevint (–9%), suurimad tõusjad aga puukoristaja (+4%) ning harakas ja pasknäär (+2%).

Vähearvukatest ja põnevatest liikidest kohati tänavu 12 hallõgijat, nelja kääblikut ja ühte vainurästa. Röövlindudest külastas vaatluskohti peale tavapärase raudkulli (38 lindu), kanakulli (9), hiireviu (13) ja värbkaku (3) kahes kohas veel taliviu ja ühes kohas tuuletalaja. Liiginimekirja muutis värvikamakas ka üks tõeline haruldus – roherähn.

Teemaküsitluses uurisime vaatelejatel sel aastal lindude värvushälvete ning haiguste ja vigastuste kohta. Kolmandik vastanutest (164 inimest) oli oma

Hallpea-rähn on sage toidumaja külaline. Temaga sarnast roherähni võib Eestis näha peamiselt vaid Saaremaal, kus üks lind sel aastal ka talvise aialinnuvaatluse nimestikku sai. Foto: TONIS NURK

Talvise aialinnuvaatluse statistika aastatel 2010–2016.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Linde	37046	30973	45686	65266	86652	70376	58297
Vaatluskohti	888	948	1439	1817	2353	1838	2000
Vaatelejaid	1072	1134	2050	2501	3449	2727	2799
Liike	62	58	54	61	60	63	64
Linde vaatluskohas:							
keskmine	43	33	32	36	37	38	29
mediaan	33	27	26	31	30	29	24
mood	24	15	12	15	20	19	13

Liik	Arvukus	Kohtamissagedus	Linde vaatluskohas
Rasvatihane	15100	93,0	8,2
Rohevint	8279	36,6	11,4
Põldvarblane	7600	37,7	10,1
Hallvares	3143	41,7	3,8
Koduvarblane	3108	22,1	7,1
Sinitihane	3000	62,8	2,4
Leevike	2239	25,7	4,4
Hakk	1565	10,5	7,5
Harakas	1507	38,7	2,0
Salu- e sootihane	1464	27,9	2,6
Pasknäär	1427	31,5	2,3
Puukoristaja	1412	39,8	1,8
Kodutuvi	1275	9,9	6,4
Põhjatihane	1201	24,3	2,5
Musträsta	974	25,4	1,9
Suur-kirjurähn	753	30,5	1,2
Talvike	691	4,9	7,1
Siisike	542	4,4	6,2
Sinikael-part	313	1,4	11,6
Hallrästa	207	4,6	2,3

Arvukamate liikide kohtamissagedus (% vaatluskohtadest) ja keskmine lindude arv vaatluskohas.

vaatluskohas täheldanud värvushälvete-ga linde, kõige sagedamini rasvatihaseid (25%), rohevinte (12%) ja koduvarblasi (10%). Kasvajatega lindudest (43) olid 65% rasvatihased, järgnesid metsvint, põldvarblane ja rohevint. Enamasti linnurõugetest põhjustatud kasvajaid nähti 33 juhul linnu peas, 7 juhul jalal ja 3 juhul tiival. 16 juhul vaadeldi uimaseid, kohevil sulestiku ja mõnel juhul liigse süljeeritusega linde, mis on tihti trihhomonoosi tunnuseks. Pooltel juhtudel oli nakatunuks rohevint. Aknasse lendamisest või muul moel vigastusest tekkinud noka väärarenguid märgati 6 juhul, enamasti kiskja rünnakust napilt pääsemisel jala kaotanud linde nähti 17 korral (50% neist olid rasvatihased).

Suur tänu kõigile osalejatele! Tulemuste täieliku kokkuvõttega saab tutvuda veebilehel www.eoy.ee/talv. Järgmine talvine aialinnuvaatlus toimub 27.-29. jaanuaril 2017.

Lindude toitmise head ja vead

Marko Mögi

Lindude, eelkõige väikeste värvuliste lisatoitmine on üle maailma väga levinud. Seda propageerivad ka väga tuntud ja usaldusväärsed linnuühingud (nt Suurbritannias BTO ja RSPB, USAs The Cornell Lab of Ornithology jt), tehes seda koguni aasta ringi, sest see on hea moodus teistegi looduskaitsete sõnumite levitamiseks. Lindude toitmise kohta leiab internetist jm palju juhiseid ja muid materjale. Sage li on need üsna erinevad ja isegi vastukäivad. Väga harva leiab aga viiteid teadusuuringutele, millel need juhtnöörid ja väited põhinevad. Püüan siin anda lühiülevaate, mida ütlevad teadaolevad teadusuuringud lisatoitmise võimaliku mõju kohta värvuliste. Pikemat versiooni koos viidetega saab lugeda EOÜ kodulehelt.

Lisatoitmise mõju hindamiseks tuleb esmalt vaadata looduses toimuvat. Külmal talvedel on lindudel raskem: nad peavad kulutama rohkem aega toidu otsimisele kui soojadel talvedel. Talvel on oluline koguda päeva jooksul piisavalt energiat, et üle elada pikk külm öö. Uuringud on näidanud, et külma ilmaga kogutakse ööseks suured energiavarud, sooja ilmaga väiksemad. Paljude lindude talvine ellujäämus sõltub looduses leiduvate seemnete ohtusest. Inglismaal on leitud, et rasvatihase arvukus on pärast seemneküllaseid talvi 37,2% suurem kui pärast seemnevaeseid, seejuures suureneb märgatavalt nii vana- kui ka

noorlindude ellujäämus. Seega mõjutab talvine toiduohtus otseselt populatsiooni suurust. Ka Eesti külmad ja lumerohked talved mõjutavad rasvatihaste ellujäämist. Näiteks Edela-Eesti uurimisalal pesitses 2011. ja 2013. a vähem rasvatihaseid kui tavapäraselt. Sellised uuringud näitavad siiski kaudset seost toiduga ja arvukuse vähenemisel võivad olla ka muud põhjused, näiteks mõni asurkonda tabanud haigus, suurenenud kisklus, väljaränne vm.

Otsest tõestust pakuvad eksperimendid, kus talvist toiduhulka lisatoitmisega muudetakse. Talvine lisatoitmine võib suurendada oluliselt lindude ellujäämist, sest ka kehvemad isendid suudavad talve üle elada. Uuringud on näidanud, et toitmise mõju avaldub järgmisel pesitsushooajal enamasti varasemas munemise alguses, suuremas kurnas, suuremas poegade massis ja pesitsusedukuses. Näiteks suur-kirjurähni talvine lisatoitmine veebruarist aprillini suurendas Inglismaal tunduvalt nende sigimisedukust. Põhja-Iirimaa sinitihaste talvine lisatoitmine mõjus positiivselt munemise algusele ja pesitsusedukusele. Samas on tuua ka vastupidine näide: lisatoitu saanud Hollandi sinitihased alustasid munemist märksa hiljem.

Lisatoitmise positiivset mõju on täheldatud nii tihaste (rasva-, sini-, salu-, tutt-tihane), puukoristaja kui haki puhul, kuid on ka uuringuid, kus seoseid pole leitud. Kokkuvõtvalt võib siiski öelda, et talvine lisatoitmine võib tõsta pesitsevate lindude arvukust üle kahe korra, seda nii suurenenud ellujää-

Lindudele antav toit võiks olla mitmekesine. Ainult peki või rasvaga toitmine võib pesitsusedukusele halvasti mõjuda. FOTO: RAINAR KURBEL

muse kui ka immigratsiooni tulemuseks. Kas ja kuidas see lindude arvukusele mõjub, sõltub suuresti konkreetsest aastast. Näiteks Hollandis leiti, et külluslikul seemneaastal ei mõjutanud talvine lisatoitmine pesitsevate rasvatihaste arvukust, seemnevaesel aastal aga kahekordistas paaride aru.

Lisatoitmine võib mõjutada ka linnustiku levikut ja koosseisu. Viimase paarikümne aastaga on Soomes rasvatihaste asurkond suurenenud ja levinud märksa põhjapoolsematele aladele kui varem. Üks selle põhjusi on intensiivne talvine toitmine, mis võimaldab mitmel liigil (nt rasvatihane, harakas) talvitada Põhja-Soome asulates, kus nad loodusest ei suuda piisavalt toitu hankida. Mujal tehtud uuringud näitavad, et linnades võib lisatoitmine mõjutada linnustiku koosseisu ning toitmisest võivad kasu lõigata ka võõrliigid, kes muidu ei suudaks uudsete tingimustega kohaneda. Eestit see probleem ilmselt veel ei puuduta, kuid siiski tasub siit lehest lugeda lugu kaeluspapagoidest.

Üht-teist on teada ka lisatoitmise negatiivse mõju kohta. Toidumajade juurde koguneb linde rohkem kui looduses tavapäraselt, mis võib soodustada haiguste levikut. Näiteks Suurbritannias avastati 2005. aastal rohevintidel parasiit *Trichomonas gallinae*. Ilmselt parasiidist põhjustatud areemuse tõttu kahanes liigi arvukus aastatel 2007–2009 4,3 miljonilt 2,8 miljoni isendini ning toidumaju külastavad parved jäid poole väiksemaks. **Loe edasi lk 8** ➤

Linnurikkad toidumajad meelitavad kohale kiskjaid ning seal levivad hästi ka haigused.

FOTO: KARL ANDER ADAMI

Lisatoitu saanud tihastel on üldiselt suurem pesitsusedukus kui ainult looduslikul toidul olevatel lindudel, kuid see oleneb pakutavast toidust, loodusliku toidu ohtrusest jm. FOTO: AIRNE ABER/LOODUSEMEES.EE

Ka muid haigusi (nt silmapõletik, rõuged, naha- ja kloaaginakkused) võib toidumaju külasthanud värvuliste hulgas sagedamini ette tulla. Samas on uurinud näidanud, et lisatoitu saanud haigete lindude tervisenäitajad võivad olla märksa paremad kui looduslikult toitunud lindudel. Seega võib toidumaju külastavate lindude suurema nakatumisrisiki kompenseerida tugevam tervis.

Negatiivselt mõjub toidumaju külastavatele lindudele ka röövlindude koondumine toidumajade juurde. Uuringutest on selgunud, et röövlindude saagiks langevad eeskätt need liigid, kes käivad toitumas salkadena, ning röövlinnud eelistavad toidumaju, kus on rohkem linde.

Mõnes uuringus on täheldatud ka toidu kvaliteedi mõju lindudele. Näiteks Inglismaal võrreldi lisatoiduta sinutihaseid nendega, kes said talvel lisatoiduks puhast rasva või E-vitamiini-rikast

rasva. Kevadel olid puhast rasva söönud sinitihaste pesitsustulemused oluliselt halvemad: nende munarebud olid suhtelisest väiksemad, pojad kaalusid vähem ja poegade ellujäämus oli väiksem kui E-vitamiini-rikast rasva või looduslikku toitu söönud lindudel. Samasuguse tulemuseni jõuti Suurbritannias rasva- ja sinitihaseid enne pesitsust loomarasva ja pähklimassi seguga toites. Rasvasegu saanud tihased alustasid küll varem munemist ja nende haudeperiood oli lühem, kuid kurnad ja pesakonnad olid tunduvalt väiksemad kui vaid looduslikku toitu söönud lindudel. Seega pole välistatud, et head tahes võime lindudele hoopis karuteene teha. Rohkem tähelepanu tuleks pöörata pakutava toidu kvaliteedile – see peaks olema võimalikult mitmekülgne.

Üldistatult võib öelda, et lisatoidu mõju sigimisedukusele on pigem positiivne või puudub. Siiski on viima-

sel ajal kasvanud ka negatiivseid mõjusid näitavate uuringute arv. See viitab, et linnud võivad teatud tingimustel muutuda lisatoidust sõltuvaks, ei toitu normaalselt ja see avaldab negatiivset mõju sigimisedukusele. Lisatoidmisel on reeglina lokaalsed mõjud, mis ei pruugi mõjutada kogu populatsiooni, kuid mõju on seda suurem, mida suuremas mastaabis toitmine toimub.

Sageli räägitakse, et lisatoidmine muudab linnud paiksemaks ja nad ei asu õigel ajal rändele. Teaduslikku tõestust selle väite kinnituseks pole lihtne leida, sest meetodiliselt korrektset uuringut on keeruline korraldada. Küll aga võib leida kaudseid tõendeid. Kliimasoojenemise üks mõju seisneb selles, et sügiseti on lindudele looduslik toit pikemat aega kättesaadav ja nad viivitavad rändele asumisega. Hilisemat rändele asumist ja talvitusala de nihkumist on täheldatud viimaste kümnendite jooksul mitmel veelinnuliigil Soomes ja värvulistel Kesk-Euroopas. Suurbritannias on leitud, et lisatoidmine mõjutab mustpea-pöösälindude rännet. Alates 1960. aastatest on nad selle tõttu seal üha paiksemaks jäänud ning neil on tekkinud uus talvitusala 1000–1500 km senistest Vahemere-äärsetest aladest põhja pool. Eri talvitusala de linnud saavad pesitsuskohta eri ajal ja eelistavad juba ka paare moodustada samalt alalt tulnud lindudega.

Lisatoidmise mõju lindude käitumisele on võrdlemisi vähe uuritud, kuid senised tööd näitavad, et ka siin võib mõju olla pikaajaline. Lisatoid suurendab pesitsusterritooriumi väärtust ja rasvatihased kaitsevad selliseid territooriume aktiivsemalt. Samuti võivad paremate territooriumide omanikud hommikuti intensiivsemalt laulda (nt muusträstas), et kaitsta väärtuslikku vara sissetungijate eest. Lisatoiduga territooriumide omanikud peavad sageli kulutama rohkem aega ja energiat konkurentide eemalepeletamiseks.

Lindude lisatoidmise mõju tõestamine on keeruline, sest väga raske on kindlaks teha, milline roll muutustes on just teadlikul lisatoidmisel, milline looduslikul toidul ja muudel teguritel. Seejärel tuleb toidumisjuhiste koostamisel sageli lähtuda muudest teadmistest lindude ökoloogia kohta ning ka piirkonna tavadest ja eetikast.

Lindude toidumajade abil võib mõni mustpea-pöösälind isegi Eestis talve üle elada.

FOTO: ANDRES VIIM

Kaeluspapagoiid Eestis?

Riho Marja, Jaanus Elts, Simon Tollington, Jim Groombridge

2015. aasta lõpus kohati Tallinnas ja Pärnumaal Talil vabas looduses kaeluspapagoiid (*Psittacula krameri*). Ilmselt oli mõlemal juhul tegemist puurist plehku pannud linnuga. Talil ilmus papagoi 27. detsembril lindude toidumajja ning ta püüti kinni 8. jaanuaril. Eksootiline lind tekitas lumises Eestis aastavahetusel palju eelust ja pälvist ohtralt meediakajastust. See papagoi oli ilmselt pärit umbes 15 km kauguselt Tihemetsa lähedalt, kus üks lind olevat puurist põgenenud. Teda nähti esmalt Tihemetsas, seejärel Kargojal ja Talil. Sügisel pääses kaks kaeluspapagoiid vabadusse ka Pärnumaal Vändras. Üks neist leiti üsna pea surnuna; teist nähti esmalt Vändra ümbruses, seejärel lind kadus.

Kaeluspapagoi on looduslikult levinud Sahara-taguses Aafrikas ja Hindustani poolsaarel. Liigi looduslikud elupaigad varieeruvad poolkõrbelistest savannidest sekundaarsete vihmametsadeni. Ta sööb peamiselt mitmesuguseid pähkleid, puuvilju ja muud taimset toitu ning pesitseb puuõõnsustes või hoonete uuretes. Kaeluspapagoi on Euroopas invasiivne võõrliik, kes on siin väga edukalt levinud. Euroopa asurkond sai alguse 1960. aastatel ebaseaduslikult vabaks lastud lindudest. Praegu ulatub kaeluspapagoi levila juba Itaaliast ja Kreekast lõunas Kesk-Ingliismaani põhjas ning lääne-idasuunas Portugalist Austriani. Euroopa kogupopulatsiooni suuruseks on hinnatud koguni

78 000 isendit. Valdavalt elavad papagoiid linnades (tuntuim on ehk Brüsseli populatsioon), enamasti lärmakate kolooniatena. Eestile lähimad vaatlused on tehtud Taanis ja Lääne-Poolas, kuid kummaski riigis see võõrliik praegu veel teadaolevalt ei pesitse.

Ida ja põhja poole (sh Eestises) pole kaeluspapagoi seni levinud ilmselt madala talvise temperatuuri tõttu. Nimelt külmuvad -15 kraadi juures täiesti lindude peamised toidupalad (marjad, puuviljad) ja linnud ei saa neid enam süüa. Ilmselt seetõttu käis ka Pärnumaal Talil vaadeldud lind söögimajast toitu hankimas. Siiski peab märkima, et lühiajaliselt saavad linnud madala temperatuuriga hakkama. Näiteks Austrias Innsbruckis elasid papagoiid üle $-23,8$ -kraadise temperatuuri ja Tali papagoi kannatas veelgi madalamat temperatuuri, kuigi olevat lõpuks siiski loiuks muutunud. Väga külma ilmaga tekivad papagoidel ka külmakahjustused. Näiteks võivad neil murduda küünised, mis pärsib jalgadega haaramist, ja seetõttu kulub neil ellujäämiseks rohkem energiat ning isendite üldine elumus väheneb. Arvatavasti võivad kaeluspapagoiid pehmemad talved Eesti rannikulinnades üle elada. Kui neil on piisavalt toitu (leidub rohkesti lindude söögimaju või

Kaeluspapagoi pesitseb õõnsustes nagu paljud meiegi linnuliigid ja võib neile pesapaigakonkurendiks olla.

FOTO: DANIELLE MUSSMAN/DMUSSMANPHOTOGRAPHY

marja-viljapuuaeda), võiksid eksootilised papagoiid ka meil hakkama saada ja isegi pesitseda.

Euroopa Liidu liikmesriigid on loonud teadlastest ja ametnikest koosneva töörühma ParrotNet, et vahetada infot ja leppida ühiselt kokku põhimõtetes, kuidas üldse invasiivsetesse papagoidesse suhtuda. Näiteks 2015. aastal töötati Tallinnas välja metoodika papagoide poolt põllukultuuridele tekitatud kahjustuste mõju hindamiseks. Praegu on koostamisel ülevaade papagoide negatiivsetest ja positiivsetest mõjudest inimestele, keskkonnale ja põllumajandusele. Papagoiid võivad konkureerida

kohalike liikidega elupaikade ja toidu pärast. Näiteks Inglismaal on leitud, et värvulised küllastavad toidumaja vähem, kui selle läheduses on papagoiid. Ka Tali elanikud panid tähele, et papagoi saabudes hoidsid kohalikud linnud toidumajast eemale. Palju-

del negatiivsetel hinnangutel pole tegelikult siiski alust ja papagoiid pole üldse nii pahad, kui teaduskogukondades ja üldsuses senini on arvatud.

Kaeluspapagoist saab pikemalt lugeda Eesti Looduse 2015. aasta veebruarinumbrist.

ÜLESKUTSE:

kui näed Eestis, Lätis, Leedus või Soomes linnaparkides või mujal kaeluspapagoiid, siis palun anna sellest teada e-posti aadressil riho.marja@gmail.com. Tegemist võib olla väga olulise infoga liigi levimise kohta meie piirkonda.

Pärnumaa Tali küla elanikud said eksootilise papagoi tegemisi jälgida kaks nädalat. FOTO: CHA KUUSIK

Rasvatihase laule koguma!

Rasvatihasel on lisaks tuntud „sitsikleidile“ kümneid erinevaid lauluvariente ja häälitusi, sageli väga üllatavaid ja ootamatuid. Tihaseaasta puhul kutsume sel kevadel üles nutitelefoni või tahvelarvutiga rasvatihase laule ja häälitusi püüdma ning „Minu loodusheli“ rakenduse abil teistega jagama. Sellega saab igauks mugavalt salvestised andmebaasi helivaatlusteks vormistada ja avalikult jagada. Seda võib julgelt teha ka siis, kui ei ole päris kindel laulu või häälituse kuulumises rasvatihasele, sest ornitoloogid aitavad määranguid lisada ja täpsustada. Kogutud salvestised annavad ülevaate rasvatihase häälituste mitmekesisusest ning võib lisaks tuua ka uusi põnevaid leide tema repertuaaris. Osalejate vahel, kes 1. märtsist 1. juunini saadavad „Minu loodusheliga“ tehtud rasvatihase helivaatlusi, loo-

Aasta linnu postmark

17. veebruaril andis Eesti Post välja traditsioonilise aasta linnu postmargi, kus sel aastal on rasvatihane. Koos margiga ilmub ka ümbrik ja postkaart ning erikujundusega esimese päeva tempel. Kogu komplekti autor on väga tuntud ja tunnustatud margikunstnik Vladimir Taiger. Täpsema info komplekti kohta leiab Eesti Posti veebilehelt <http://pood.post.ee/postmargid>.

Algas määramisvõistlus

Veebruaris algas rasvatihase aasta puhul linnumääramise võistlus. Kuni novembrini ilmub iga kuu alguses aasta linnu kodulehel viis küsimust Eesti lindude kohta. Määramisvõistlusele tuleb linde ära tunda nii fotodelt kui ka hääle järgi helisalvestistelt. Arvestust peetakse eraldi algajate ja edasijõudnute raskusastmes, osalejatele vanusepiiranguid ei ole. Määramisvõistluse leiad aasta linnu kodulehelt www.eoy.ee/rasvatihane nupu alt Osale.

Rasvatihase paar.

FOTO: SHIRLEY CLARKE

sime välja heliplaate, aasta linnu meeneid jm auhindu. Juhised rakenduse allalaadimiseks ja kasutamiseks leiab aasta linnu kodulehelt www.eoy.ee/rasvatihane nupu alt Osale. Kõiki kinnitatud helivaatlusi saab kuulata PlutoF

andmebaasis aadressil <https://plutof.ut.ee/#/citizen-science-projects/loodusheli>. Aasta linnu helivaatluste kogumist toetab Keskkonnainvesteeringute Keskus. Lisateave: veljo.runnel@ut.ee, 520 6108.

Viumark kaunistate seas

Margihuvilised valisid 2015. aastal ilmunud markide seas ilusaimaks Sándor Sterni kujundatud saarmamargi. Teise koha sai Vladimir Taigeri kujundatud mark aasta linnu herilaseviuga. Eriteplite ja esmasümbriki seas sai tema loodud aasta linnu teemaline komplekt ülekaaluka esikoha. Vladimir Taiger on aasta linnu postikomplekte kujundanud juba palju aastaid ja need on sageli valitud aasta kauneimateks. President tunnustas kunstnikku sel aastal Valgetähe V klassi ordeniga.

Üks määramisvõistluse esimese vooru algajate taseme pildiküsimusi.

FOTO: MARGO VUTT

Aasta linnu loodusõhtud

Kogu aasta jooksul toimuvad üle Eesti loodusõhtud, kus tihaseaasta eestvedaja Margus Ots tutvustab rasvatihast ja teisi tihaseid. Kui soovid tihaseõhtut korraldada, võta ühendust aadressil margus.ots@gmail.com. Järgmised loodusõhtud toimuvad:

- ♦ 9. märtsil kell 17 Iisaku Kihelkonnas Muuseumis (Tartu mnt 58, Iisaku)
- ♦ 15. märtsil kell 17 Viljandi linnaraamatukogu 3. korruse galeriis (Tallinna 11/1)
- ♦ 17. märtsil kell 18 Otepää looduskeskuses (Kolga tee 28)
- ♦ 23. märtsil kell 17.30 Türi kultuurikeskuses (Hariduse 1)
- ♦ 30. märtsil kell 18 Räpinas Põlvamaa keskkonnamajas (Kalevi 1a)

Liitu EOÜ uudiskirjaga

Juba kolm aastat on kõigil huvilistel võimalik endale tellida Eesti Ornitoloogiaühingu elektroonilist uudiskirja. Selle kaudu saab teavet eelseisvatest sündmustest, linnuvaatluspäevade, loenduste jm tulemustest, samuti teisi uudiseid linnuelust ja EOÜ tegevusest. Uudiskiri ilmub ebaregulaarselt, keskmiselt kaks korda kuus. Uudiskirjaga saab väga lihtsalt liituda ja ka sellest lahkuda EOÜ kodulehel www.eoy.ee. Ornitoloogiaühingu liikmed lisatakse uudiskirja saajate hulka automaatselt. Lisateave: riho.kinks@eoy.ee, tel 742 2195.

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Mart Külvik	55
Linda Metsaorg	80
Leela Sihvart	80
Kuulo Lume	75
Marko Soosaar	70
Eve Mägi	65
Villu Anvelt	55
Tiit Vohta	55
Avo Oja	50
Triin Paakspuu	50
Ülli Toomemäe	50

Nuputa

Eelmise Tiirutaja nuputamispildil oli siidisaba (*Bombycilla garrulus*). See kuldnokasuurune lind on lihtsalt äratuntav peatuti järgi. Lähemal vaatlusel on näha ka erakordselt kaunivärvilist tiiva- ja sabaotsa. Äratuntav on ka siidisaba hääliitsus, mida iseloomustab hästi tema varasem nimetus „viristaja“. Siidisaba on meil vaid läbirändaja ja harv talvitaja. Enamasti tegutsevad nad siin salgas. Õige vastuse eest saab auhinna Karle Leemet. Siinsele küsimusele ootame vastust 20. aprillini aadressil riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loositakse välja raamat „Eesti röövlinnud“.

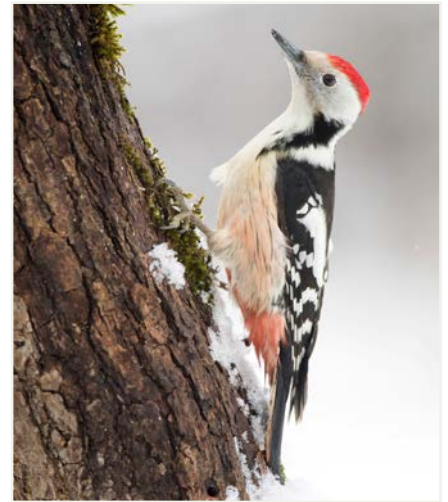
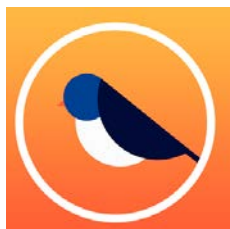

Foto: Reet Saui

Nutikas linnumääraja pälvis tunnustuse

5. veebruaril Tallinnas toimunud pidulikul üritusel kuulutati välja keskkonnaministeeriumi korraldatud konkursi Aasta keskkonnategu 2015 võitjad.

Parima keskkonnategu auhinna sai Eesti Kalasajate Selts, kes korraldab aktsiooni kudevate lõhede kaitsmiseks röövpuud-

jate eest. Lisaks üldvõitjale tunnustati kahte ettevõtet, millest üks oli Eesti Ornitoloogiaühingu loodud nutikas linnumääraja. Täname kõiki, kes nutika linnumääraja loomisele kaasa aitasid. Seda toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus. Ornitoloogiaühing on varem kolmel korral pälvinud ka aasta keskkonnategu tiitli.

Tunnustuse võtsid keskkonnaministrilt vastu Riho Kinks (vasakul) ja Andres Kalamees (paremal).

Foto: KESKKONNAMIINISTEERIUM

Jänku-Juss aitab rasvatihast

Rasvatihase aasta puhul on Eesti Ornitoloogiaühingu tellimisel valminud laste seas väga tuntud Jänku-Jussi uus joonisfilm, kus toimetavad Juss, Jass ja postkastist leitud rasvatihane. Koos teevad nad tihasele uue kodu ja lindudele toidumaja ning rasvatihane räägib pisut ka endast. Joonisfilmi järgi on tehtud ka värviraamat. Jänku-Jussi filmi ja värviraamatu leiab aasta linnu kodulehelt www.eoy.ee/rasvatihane. Lisaks saab filmi vaadata lasteportaalist www.las-tekas.ee, nende Facebook'i lehel ning Youtube'ist. Joonisfilmi tegemist toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Üle 70 erineva rinnamärgi, aasta linnu meened, raamatud jm leiad nüüd €OÜ e-poest

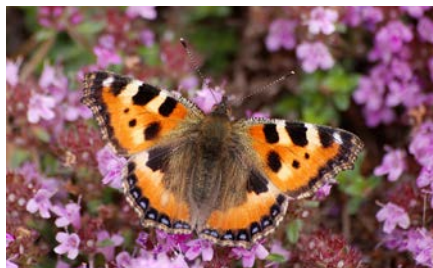
WWW.EOY.EE/POOD

Oma ostuga toetad Eesti Ornitoloogiaühingu tegevust.

Osale

■ 1. märtsil alustab juba 20. hooaega ettevõtmine „Tere, Kevad!“. Selles saavad osaleda lasteaias vanemad rühmad ning kuni 9. klassi õpilased ja nende õpetajad. Osalemiseks tuleb kirja panna 36 Eesti tavalisema looma- ja taimeliigi ilmumisaeg loodusesse, sh 16 linnuliigi saabumisaeg. Samuti on võimalik osaleda joonistuste, luule- ja fotokonkursil, viktoriinil jm. Eelmisel aastal avastas üheskoos kevadet üle 7300 lapse ligi 260 koolist ja lasteaiast. Vaata <http://tere.kevad.edu.ee/>, kus saab kaardil jälgida ka kevade edenemist.

Koerliblikas.

Foto: Hetti Paves

■ 2. aprillil kell 14–16 toimub Tartus Dorpati konverentsikeskuses (Turu 1) kõigile huvilistele mõeldud **EOÜ avatud ettekandepäev**. Raivo Mänd ja Marko Mägi räägivad uuematest uurintutest Edela-Eesti pesakastilindude uurimisalal, Tuul Sepp lindude kooseluvormidest ja perekonfliktidest ning Veljo Runnel rasvatihase häälitustest mitmekesisusest ja nende salvestamisest nutitelefoni abil. Osalemine on tasuta. Lisateave: 742 2195.

■ Heategevusliku loodusteemalise **mälumängusarja** käimasoleva hooaja viimased mängud toimuvad Tartus Kõrgema Sõjakooli kadetikasiinos (Riia 12) 17. märtsil ja 21. aprillil, Tallinnas loomaia looduskoolis (Ehitajate tee 150) 21. märtsil ning 5. ja 26. aprillil.

Linnuhvilised soovivad

Eesti Loodus

Eesti Looduse veebruarinumbris ilmub Leho Luigujõe ülevaade keskjalvise veelinnuloenduse 50-aastasest ajaloost. Märtsinumbri kaanelugu tutvustab põhjalikult rasvatihast, Marju Kõivupuu kirjutab rasvatihasest rahvasuus ja Maie Vikerpuur meenutab mullukevadist merikotkaparve vaatlust Hiiumaal.

lil. Mängude algus on kell 18. Oodatud on ka uued osalejad. Osavõttasust kogutavat raha kasutatakse linnukaitsetalvete korraldamiseks. Vaata www.eoy.ee/malumang.

■ 26.–27. märtsil on traditsioonilised **lihavõtte linnuvaatluspäevad**, kus kutsume kõiki kevadet nautima ja linde vaatama. Osalemiseks võib kas või aknast koduaia linde jälgida või minna lühemale või pikemale linnuretkele. Pane kirja kõik sulle tuttavad kuulud ja nähtud linnuliigid ja nende ligikaudne arv ning edasta tulemused hiljemalt 31. märtsiks Eesti Ornitoloogiaühingule. Seda saab teha veebiankeedis aadressil www.eoy.ee või saata postiga aadressil Veski 4, 51005 Tartu.

■ Lihavõtte linnuvaatluspäevade raames toimub 27. märtsil ka mõningase võistlusmomentidiga **linnade linnuvaatlus**. Sellest on samuti oodatud osa võtma kõik linnusõbrad. Kaasalõõmiseks tuleb endale leida vähemalt üks seltsiline, valida sobiv Eesti linn ning ajavahemikus kell 5–13 selle piires üles leida võimalikult palju linnuliike. Tulemused tuleb edastada juba samal päeval hiljemalt kell 16 aadressil tarvo.valker@gmail.com või selle võimaluse puududes telefonil 5393 2684. Linnade linnuvaatluse tulemusena selgitatakse välja varakevade kõige liigirikkam Eesti linn. Linnuvaatluspäevade juhised ja abimaterjalid leiad EOÜ kodulehelt www.eoy.ee. Lisateave: riho.kinks@eoy.ee, 508 6690.

■ 9. aprillil kell 11–15 toimub Tartu loodusmajas ja selle pargialal 13. **LinnaLinnuLaupäevak**. Seal saab tutvuda lindude ja loomade mitmesuguste tehispesadega, juhiseid nende valmistamiseks, ülespanekuks ja hooldamiseks, koos juhendajaga valmistada endale pesakasti, toimuvad mängud ja tege-

Linnumajake. Milvi Panga. TEA Kirjastus, 2015. 24 lk

Väike raamatuke sisaldab 18 lihtsat lastepärast linnusteemalist luuletust. Neis on juttu leevikesest, varblasest, toonekurest, tihasest, harakast, puukoristajast ja teistest kodumaistest lindudest, sekka üks luuletus ka papagoist. Harivaks osaks on iga luuletuse juures olev foto või joonistus selle peategelasest.

vused lastele, linnuvaatlus jm. LiLiLa toimub koostöös Eesti Ornitoloogiaühinguga. Osalemine on tasuta, toetab Tartu linnavalitsus. Lisateave: aire.orula@teec.ee, 509 3784.

■ 25. aprillist 20. maini kestab **jõe-linnuseire** hooaeg. Selle käigus kogutakse teavet peamiselt kaheksa tavalisema vooluveekogudel pesitseva linnuliigi kohta. Osalema ootame kõiki, kes läbiavad jõel, ojal või kraavidel pikemaid lõike jalgsi, kanuuga või muul viisil. Seire kodulehel tuleb kaardile märkida läbitud lõigu algus- ja lõpp-punkt, teel kohatud uuritavad liigid ja nende arv. Vaata lähemalt www.eoy.ee/joelin-nuseire.

■ 14. mai on **tornide linnuvaatluspäev**, millega tähistatakse rahvusvahelisi rändlindude päevi. Sel päeval saab juhendajate abiga vaatlustornides üle Eesti jälgida linde ning räägitakse lindude rändest. Osaleda võib ka omal käel. Ühtlasi selgub Eesti linnurikkaim vaatlustorn. Lähem teave ilmub aprillil EOÜ kodulehel. Lisateave: mariliis.martson@gmail.com.

■ Linnuklubi Est-birding on algatanud kogu aasta kestva võistluse **Rõngaleidja 2016**, kus võisteldakse linnurõngaste lugemises. Lindude jala-, kaela- vm märgistelt info väljalugemine ja sellest teatamine annab väga olulist linnukaitseinfot. Rõngaleidja võistluse eesmärk on propageerida linnurõngaste otsimist ja lugemist ning info edastamist Matsalu rõngastuskeskusele. Võistlusest on oodatud osa võtma kõik linnuvaatlejad. Vaata www.estbirding.ee/voistlused/.

Eesti Ornitoloogiaühing

Veski 4, Tartu 51005

Telefon: 742 2195

E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks

Telefon: 508 6690

E-post: riho.kinks@eoy.ee

Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Lehe väljaandmist on peale märgitud autorite toetanud Keskkonna-

investeeringute Keskus

Küljendus: Eesti Loodusfoto

ISSN: 1736-6844

